

ZNAMO DA SVE ZNATE, ALI IPAK ...

Što je SOR?

SOR (*stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa*) je mjera aktivne politike zapošljavanja namijenjena nezaposlenima mlađima od 30 godina s manje od 12 mjeseci staža u zvanju za koje su se obrazovali. Za vrijeme trajanja mjere (godinu, odnosno dvije, ovisno o uvjetima za polaganje stručnog ispita), Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) uplaćuje korisnicima doprinose i isplaćuje **novčanu pomoć** u iznosu od 2.620,80 kuna mjesečno. Poslodavac, koji može biti iz privatnog kao i javnog sektora, snosi samo troškove prijevoza, ako oni postoje.

Je li SOR posao?

Iako je za mnoge mlade SOR postalo sinonim za prvi posao, on **nije radni odnos**. To ima svoje praktične posljedice: iako osoba na SOR-u ima sve obveze i odgovornosti kao i njezini kolege i kolegice, na nju/njega se ne odnose prava iz radnog zakonodavstva i kolektivnih ugovora, pa čak ni ona najosnovnija kao što je pravo na plaćeno bolovanje. Osoba na SOR-u nema pravo na plaćeno bolovanje čak i kada je ono uzrokovano ozljedom na radu. U slučaju trudnoće, primjerice, žena neće imati pravo na naknadu za vrijeme čuvanja trudnoće.

U čemu je razlika između SOR-a i pripravništva?

Kao što samo ime mjere govori, kod SOR-a nema zasnivanja radnog odnosa. Osoba na SOR-u ne dobiva plaću, nego novčanu pomoć. Također, iako ima sve obaveze kao osoba u radnom odnosu, nema jednaka prava.

Pripravništvo, koje još uvijek postoji u Zakonu o radu ali ga zbog raširenosti SOR-a rijetko koji poslodavac koristi, također služi osposobljavanju osobe za rad. Međutim, **pripravništvo znači sklapanje ugovora o radu i zasnivanje radnih odnosa**. Pripravnik ima sva prava kao i svaka druga osoba u radnom odnosu, osim što prima nešto manju plaću (70% plaće za radno mjesto na kojem radi), što poslodavcu kompenzira vrijeme i sredstva potrebna za uvođenje mlade osobe u posao. No poslodavac **pripravnika uzima da bi ga nakon završetka pripravništva i zadržao**, što znači da ga ne gleda kao na privremenu i zamjenjivu radnu snagu, nego kao radnika u kojega mu se isplati ulagati.

Što je problematično oko SOR-a ?

Najveći problem sa SOR-om je u tome što se, umjesto zapošljavanja, u praksi najčešće događa da se osoba **po isteku mjere vraća na burzu**, što znači da ponovno ulazi u isti proces traženja posla. No ovoga puta na veliki broj radnih mjesta neće se ni moći prijaviti ako je poslodavac odlučio koristiti mjeru SOR-a. Takvih oglasa ima sve više, budući da poslodavac mora samo napisati kratak program osposobljavanja i imenovati mentora, a radnik je za poslodavca potpuno besplatan. Kvalitetu dobivenog osposobljavanja i stvaran rad mentora pritom se gotovo i ne kontrolira. Upitno je o kakvoj se mjeri poticanja zapošljavanja radi ako poslodavac nema nikakve obveze prema osobi koja se osposobljavala i može je naprosto zamijeniti drugom osobom na SOR-u.

#vrijedim>iše

Nije li SOR ipak pomogao nekima da se lakše zaposle?

Sigurno da ima primjera u kojima je osoba po završetku mjere ostala kod poslodavca, ili stekla radno iskustvo koje joj je pomoglo pronaći drugi posao. No treba uzeti u obzir da je u pravilu riječ o mladim visokoobrazovanim ljudima koji su ionako najzapošljivija skupina na tržištu rada i da je teško ocijeniti koliko se radi o učinku SOR-a, a koliko o tome da bi se zaposlili i bez obzira na nju. Iako je sigurno pomogao nekima, SOR je **pogoršao opći položaj svih mladih na tržištu rada**, snizujući cijenu njihovog rada i kvalitetu radnih mjesta koja im se nude.

Zar nije bolje SOR nego ništa? Što ima loše u tome da mladi stječu bar neke vještine u struci i za to dobivaju bar neka financijska sredstva, umjesto da "sjedne na burzi"? A sada dobivaju i znatno više nego prije.

Mnogim mladima SOR zapravo ograničava položaj na tržištu rada te ih dovodi u **lošiju situaciju** od one u kojoj bi inače bili. Da ne postoji ova mjera, velik dio osoba koje su danas na SOR-u bili bi pripravnici, a to znači da bi bili u radnom odnosu i imali i sva pripadajuća radna prava, kao i veća primanja. Sigurno je da postoji značajan prostor da država potiče zapošljavanje mladih putem pripravništva, a da se u isto vrijeme programi osposobljavanja usmjere na one koji su udaljeniji od tržišta rada i takva im je pomoć uistinu potrebna.

Diskriminira li SOR određene skupine mladih?

Da. U obliku u kojem se trenutno provodi, ova mjera izravno diskriminira mlade koji dolaze iz obitelji slabijeg socijalno-ekonomskog statusa, one koji žive izvan velikih urbanih sredina, te osobe starije od 30 godina.

Dio mladih SOR je udaljio od rada u njihovoj struci, jer si korištenje ove mjere jednostavno **ne mogu priuštiti**. Budući da novčana pomoć za vrijeme SOR-a nije dovoljna za pokrivanje troškova života, mnogi od njih umjesto toga prihvaćaju poslove izvan svoje struke i ispod svoje razine obrazovanja, ali koji su plaćeni bolje od SOR-a.

Većina poslodavaca koji nude SOR nalaze se u velikim urbanim sredinama. Budući da poslodavac snosi troškove prijevoza, mnogi su od njih neskloni angažirati mladu osobu koja živi **izvan mjesta rada**, kako bi smanjili i taj jedini svoj trošak.

Istovremeno, masovno korištenje SOR-a stvorilo je veliki problem za osobe koje zbog različitih zakonskih ograničenja ne mogu pristupiti ovoj mjeri, te su im time ostala zatvorena i sva ostala vrata prema tržištu rada. Primjer toga su osobe **starije od 30 godina** bez radnog iskustva u struci, koje danas mogu steći samo kroz SOR, a on im je onemogućen. Pritom se često radi o osobama koje su se doškolovala ili prekvalificirale, i to u strukama i zanimanjima koja su u Hrvatskoj deficitarna. Ulaganje u sebe i cjeloživotno osiguranje država tako kažnjava podizanjem barijera na tržištu rada.

#vrijedim>iše

Koliko je SOR zapravo učinkovit kao mjera poticanja zapošljavanja?

O tome koliko je ova zaista doprinijela zapošljavanju najbolje govore podaci o tome koliko se mladih doista zapošljava u roku od 3 godine nakon završetka školovanja. Od značajnog povećanja korištenja SOR-a 2012. godine, taj postotak je porastao s 55,8% na 57,6% . Radi se o neznatnom pomaku za mjeru kroz koju je prošlo više od 70.000 korisnika i na koju je utrošeno više od 2 milijarde kuna javnog novca. Istovremeno, još uvijek nismo ni blizu rezultatu od 73,5% iz 2008. godine. Jesmo li doista financirali potplaćivanje mladih visokoobrazovanih ljudi za takve rezultate i prozvali to padom nezaposlenosti?

Nalazi Vanjske evaluacije mjera aktivne politike zapošljavanja govore da je ova mjera zapravo postala **ozbiljna barijera stabilnom zapošljavanju mladih** ljudi koji su SOR već odradili ili ne odgovaraju propisanim uvjetima za ovu mjeru. Šanse osoba koje su starije od 30 godina, a moraju odraditi staž u struci kako bi mogle pristupiti stručnom ispitu i steći licencu za samostalan rad jednake su nuli, budući da se mladima bez iskustva u struci u većini slučajeva nude samo oglasi za stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa.

Što država može ponuditi mladima umjesto SOR-a?

Vjerujemo da država može i mora osmisliti model potpora zapošljavanju mladih koji je bolji od ovoga. Za početak treba **uvažiti preporuke Vanjske evaluacije** mjera aktivne politike tržišta rada 2010.-2013., koje nisu uzete u obzir pri novoj redefiniciji mjera ove godine. Taj model mora biti uključiv, održiv, transparentan i pošten.

Opći cilj tih mjera mora biti poticanje i **vraćanje pripravnštva** kao standardnog načina ulaska u svijet rada za mlade osobe. Mjere aktivne politike zapošljavanja pritom treba usmjeriti na osobe koje su teže zapošljive i kojima je takva pomoć zaista potrebna. Istovremeno, potrebno je unaprijediti praksu u samom sustavu obrazovanja, kako bi se smanjila potreba za dodatnim osposobljavanjima na radnom mjestu.

Da zaključimo, postoje stručne analize i preporuke koje omogućuju dizajniranje puno učinkovitijih, pravednijih, i za tržište rada korisnijih mjera nego što su trenutno postojeće. Potrebna je samo spremnost države da uvaži argumente struke i počne se zanimati za prave ishode na tržištu rada, a ne samo "šminkanje" statistike. Sigurni smo da ova **država može više**, i da **mladi vrijede više** od ovoga što im se danas nudi.

Zašto baš sada prosvjed protiv SOR-a?

Rasprava za i protiv SOR-a vodi se već godinama, no sve donedavno bilo je teško zamisliti da će netko protiv SOR-a organizirati prosvjed. U javnosti se stvarao dojam da SOR nema alternative, a pripravništvo kakvo je nekad postojalo kao da je zaboravljeno. No **sve više mladih danas shvaća da im se ovom mjerom nanosi nepravda i spremni su o tome govoriti**. Mnogi nam se, nažalost, javljaju anonimno sa svojim pričama, u strahu od posljedica ako javno progovore. Stoga je ovaj prosvjed velika prilika za mlade, ali i sve one kojima je stalo do budućnosti mladih, da kažu kako nisu zadovoljni s onime što ovo društvo mladima nudi, i da mladi vrijede više.